

KAMERÁVAL A FÖLD KÖRÜL

Az On The Spot alkotói háborúról, születésről, diktatúráról és szabadságról

SÁNDOR
ZSUZSANNA
írása

Az On The Spot alkotópárosa – Cseke Eszter, S. Takács András – hét éve járja a világot, hogy filmeket forgasson mindarról, ami itthon a hírekből kimarad. Filmeztek háborús konfliktusokról Afganisztánban, beköltöztek civilizációtól elzárt ősi afrikai törzsekhez. Diktátorok gyermekeitől kérdezték: miként lehet a súlyos történelmi-családi örökségükkel együtt élni? A Duna TV-n jelenleg a Kilenc hónap alatt a Föld körül-sorozatuk megy. A születésről szól. Öt földrészen forgattak, hogy a szüléseken keresztül a különböző kultúrákat is bemutassák. A filmesek Pulitzer-émlékdíjasok, két éve a monte-carlói Televíziós Fesztiválon gázai dokumentumfilmjükkel Arany Nimfa-fődíjat nyertek. Néhány napja az amerikai Forbes Magazin S. Takács Andrást a legsikeresebb 30 év alatti európai fiatalok közé választotta.

Az On The Spot világmárka a nemzetközi dokumentumfilm-gyártásban. Noha a magyar stáb csupán kéttagú, Cseke Eszter és S. Takács András eddig 53 országban 56 filmet forgatott. Most hosszabb ideig itthon maradnak. Budai kávézóban beszéltek meg a találkozót. Előtte András hív mobilon:

– Ne haragudj, kicsit késünk, a baba még eszik.

Novemberben született meg első gyermekük.

Eszter és András már régóta készítették a Kilenc hónap alatt a Föld körül epizódjait, amelyekben azt kutatják, hogyan befolyásolja életünket a születés. Milyen megszületni egy szír menekülttáborban, afrikai törzsben, ortodox zsidó kórházban? Éppen Mexikóban dolgoztak, amikor kiderült: ők is babát várnak. Alkotás és magánélet egymásba fonódásából külön-

leges művek születtek. Kisfiuk már Budapesten jött a világra.

Eszter és András sietve lép a kávézóba. Amíg beszélgetünk, András édesanyja vigyáz a kicsire otthon.

Forgattak már közel-keleti frontokon, esőerdőkben, mégis a mostani sorozatukra a legbüszkébbek. A születéseken keresztül nemcsak a szereplőikhez kerülhettek sokkal közelebb, hanem a különböző kultúrákhoz is. Az egyik legizgalmasabb epizódot február 8-án mutatja be a Duna TV. A film első részét Gázában vették fel 2014-ben, néhány nappal a háború után, ahol több mint kétezer ember vesztette életét. Közben a Hamászvezetők a bombázások alatt eltűntek a föld alatti alagútrendszerükben, mobiljaikat kikapcsolták, hogy ne találhassák meg őket.

A gázai határnál az alkotópárost egyik palesztin újságíróbarátjuk várta. Ő szerepelt korábban az Arany Nimfával kitüntetett filmjükben is.

– Megkérdezte tőlünk: most miért jöttetek? Amikor elmondtuk, hogy születésekről szeretnénk forgatni, nevetni kezdett: könnyebb a Hamász bármelyik vezetőjét előkeríteni a föld alól is, mint hogy egy konzervatív-muzulmán társadalomban egy család megengedje, hogy ott legyenek a szüléskor – idézi Eszter.

Ám a magyar filmeseknek érdemes volt Gázában várakozniuk. Megismerkedtek egy fiatal palesztin párral; első gyermeküket várták. A háborúban a házukat bombatalálta érte, tető sem maradt a fejük fölött. De a nagycsalád megtartó ereje a legnagyobb nehézségeken is átgépette őket. A várandós fiatalasszony megengedte Eszternek, hogy a szülőszobába is elkísérje a kamerával.

A Fülöp-szigeteki forgatás még nehezebbnek tűnt. Ott 2013 végén hatalmas tájfun pusztított, több mint hatezren meghaltak. A katasztrófa sújtotta területen később egy amerikai bába alapított szülőotthont. Az On The Spot róluk akart forgatni, de Eszter nem utazhatott oda. Már az ötödik hónapban volt, s az amerikai bába azt üzent: náluk nincs csatornázás, nagy a fertőzésveszély. András egyedül repült

”

Sokszor elhangzott az egyetemen, hogy a magyar nézőt három dolog nem érdekli: a külföldi téma, a dokumentumfilm és az, ha a riport feliratos. Ehhez képest a mi filmjeink pont ilyenek.

”

a Fülöp-szigetekre. Két hét múlva kész filmmel tért haza.

S. Takács András nagymamája az ötvenes években a Magyar Rádió bemondónője volt. Férje később a Nagy Imre-csoporttal került kapcsolatba, s ezért ötvenhat után elítélték. Feleségét a rádió vezetése döntésre kényszerítette: vagy elváltak a bebörtönzött férjétől, vagy azonnal kirúgják. Az asszony inkább a rádiós karrierjének vetett véget. Unokája, András 1987-ben született Budapesten, ötgyermekes családban. Édesapja lelkész. A fiú tizenegy éves volt, amikor egy külföldi túsdrámáról látott tévériportot. Elhatározta: riportter lesz. Tizenhat évesen már interjúkötete jelent meg Találkozás egy fiatalemberrel címmel. Ebben András közismert magyar személyiségeket kérdezett arról, mit sikerült megvalósítaniuk gyermeki álmaikból. Vitray Tamástól azt is kérdezte: nem bánja-e, hogy nem lett belőle karmester? A könyvet András középiskolája, a Közgazdasági Politechnikum adta ki.

A kamasz riportter életre szóló barátságot kötött Vitrayval. Voltaképp az ő tanácsára jelentkezett a Színház- és Filmművészeti Egyetemre 2006-ban. A televíziós rendező szakon akkor kezdték először a dokumen-

tumfilmzést is tanítani. Vitray nyilatkozta is: már nem akart oktatni, de András miatt még négy évet vállalt az egyetemen. Aztán megszerette az osztály többi tehetséges növendékét is, köztük Cseke Esztert.

Hogy milyen diktatúrában megszületni és felnőni, arról Eszter is sokat tud. Kolozsvárott született orvoscsaládban, 1980-ban. Ceaușescu személyi kultusza akkoriban vált még félelmetesebbé. Lehallgatták a telefonokat, az iskolában reggelként a román himnuszt kellett énekelni, a tankönyvek első lapjain Ceaușescu elvtárs képmása mosolygott a gyerekekre. Esztert ráadásul kiközösítették a családja miatt: a kommunista diktatúrában az orvos még a tanárok szemében is osztályellenség volt. Csekéké azután 1990-ben elhagyták Romániát. Magyarországon vidéken kaptak szolgálati lakást, folyton költöztek, lányuk évente váltott iskolát. Dacos, lázadó kamasz lett. Színésznő akart lenni, felvették a budapesti Vörösmarty gimnázium drámatagozatára, de ott is kilógott a sorból. Eszter igazából csak utazni szeretett. A román dikta-

túrában a bezártságot viselte a legnehezebben, és arról álmódzott, ha egyszer szabadon élhet, bejárja a világot. A színművészetire is azért jelentkezett, hogy filmes történeteket mesélhessen mindarról, ami a szűkös, provinciális határainkon túl van.

Esztert és Andrást leginkább az hozta össze az egyetemen, hogy sosem nevétek ki egymás ötleteit. Elhatározták például, hogy a három világhírű művész – Wim Wenders, Salman Rushdie és Bono – több évtizedes barátságáról készítenek vizsgafilmeket. Sokan legyintettek: úgysem fog menni. Amikor aztán Rushdie Budapesten járt, interjút adott Eszteréknek. Wim Wendershez is kiutazhattak Berlinbe. A német producer húsz percet engedélyezett a beszélgetésre, de Wenders annyira jól érezte magát a magyar fiatalokkal, hogy meghívta őket ebédelni, biciklizni is. Eszterék akkor próbálták ki először, milyen ketten egy-egy kis kézi kamerával forgatni. Ezzel a módszerrel olyan intim közelséget lehet teremteni, amelyet sokfős stábbal sohasem. Filmjük mégsem készülhetett el: a U2 énekes, Bono nem vállalta az interjút.

De Eszter és András már új terveket szőtt. Úgy döntöttek, elmennek a világ egyik legveszélyesebb zónájába, Gázába, megnézni, miként élnek a határ két oldalán mindennapjaikat palesztinok és zsidók. András azelőtt kapta meg újságírói teljesítményéért a Junior Prima-díjat és a vele járó pénzjutalmat. Eszternek volt egy kis öröksége, ebből finanszírozták első riportútjukat. Senkit nem ismertek Gázában. Éjjel-nappal forgattak, és barátokra letek kint. Gázában a Hamász titkos föld alatti alagútjaiban magyar riportter még sosem jutott le. Andráséknak sikerült.

Filmjüket odaadták egy-két hazai tévécsatornának. Tanáraik is próbáltak segíteni, de a gázai riportter sehol sem kellett. Az egyik kereskedelmi tévé közölte, ha az egészet átvágják bulvárosra, hajnal egykor adásba kerülhet náluk. Az alkotók nemet mondtak. Végül a DVD-t otthagyták a Spektrum TV portáján. Majd csak megnézi valaki. Megdöbbsentek,

amikor pár nap múlva felhívták őket a Spektrumtól. Kiderült, a csatorna épp ilyen tematikájú magyar sorozatot akar indítani. A két fiatal munkája annyira tetszett nekik, hogy rögtön tízrészes dokumentumsorozatot rendeltek tőlük. Így indult az On The Spot 2009-ben.

– Sokszor elhangzott az egyetemen, hogy a magyar nézőt három dolog nem érdekli: a külföldi téma, a dokumentumfilm és az, ha a riport feliratos. Ehhez képest a mi filmjeink pont ilyenek – mosolyog András.

A nemzetközi elismerések őket igazolták. Később már a magyar köztévé is munkákat rendelt tőlük. Egy évig mindkét csatornának dolgoztak, de az örült hajszára majdnem rámentek. Ezen a pályán a kiegészítés a legnagyobb veszély. A páros a Duna TV-hez szerződött. Itt is teljes alkotói szabadságot kapnak, és több nézőhöz eljuthatnak.

Számukra a szabadságuk a legfontosabb. Ők találják ki témáikat, azt is, hová utazzanak. Szabadságukat még külföldi kollégáik is irigylik. A CNN-nél úgy húsz év után lehet odáig eljutni, hogy valakinek egy-órás saját műsora legyen.

Az On The Spot új epizódjaiban az is izgalmas, ami a képernyőn nem látható: miként lehet távoli világok

elzárt közösségeihez eljutni. Mitől függ a bizalom? Vajon miért vállalták Gázában, Iránban, Burmában, Dél-Afrikában a politikai üldözöttek, hogy a magyarok kamerái elé álljanak? Nagy stábbal kivonuló amerikai tévétársaságnak biztosan nem nyilatkoztak volna. Ebben a műfajban néha előny, ha a riportter egy kicsi, közép-európai országból érkezik. Ám a szakma lényege, a nyitottság, tolerancia és kíváncsiság egyetlen újságírói kurzuson sem tanulható.

A páros kapcsolat alapja az őszinteség. Eszter és András kemény kritikusi egymásnak, de mindketten úgy érzik: egyedül sosem tudták volna mindezt elérni.

Több ajánlatot kaptak külföldi tévétársaságoktól, egyre több a kinti megrendelés. Ők azonban nem akarnak Magyarországról elmenni. A cél inkább az, hogy filmjeiket külföldi partnereik bevonásával koprodukcióban készítsék. Következő sorozatukat 2017-re vállalták. Akkor már hármasban fognak utazni: kislukát is magukkal viszik. Persze nem háborús övezetekbe, nem is esőerdőkbe. De izgalmas emberi történeteket hárman, két kamerával is fel lehet fedezni.

Képalá képalá képalá